

УДК 351.863:65.012.8
JEL E60, F02, K33, L16, L51
DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-70-82

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА
ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ю.А. Бондар
к.екоп.наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та економіки
Т.М. Дорошенко
к.пед.наук, доцент кафедри менеджменту та
економіки

Льотна академія
Національного авіаційного університету,
Кропивницький, Україна

Анотація. У статті доведено, що важливість зовнішньоекономічної діяльності для вітчизняних підприємств та потреба у забезпеченні їх економічної безпеки зумовлюють актуальність переходу на безпекоорієнтоване управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Проаналізовано сутність поняття «економічна безпека» та визначено, що це досить широке поняття, яке слід розглядати, як процес ефективного використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей, при якому забезпечується успішне та своєчасне протистояння підприємства можливим ризикам та зовнішнім загрозам, що уможливило досягнення поставлених цілей та завдань відповідно до обраної ним стратегії розвитку. Визначено, що мета економічної безпеки підприємства полягає в гарантуванні його стабільного та максимально ефективного функціонування в теперішньому часі та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Розглянуто механізм управління економічною безпекою, який залежить від сфери діяльності підприємства, забезпечення корпоративними ресурсами та можливостями впровадження основних заходів підтримки її належного рівня в цілому та основних її структурних елементів, а також механізм дії інструментів економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства, які виступають дієвим елементом економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Сформульовано перелік інструментів (моделей) щодо забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності, які відносяться до механізму управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Ключові слова: управління підприємством, економічна безпека, зовнішньоекономічна діяльність, інструменти механізму економічної безпеки, моделі.

УДК 351.863:65.012.8
JEL E60, F02, K33, L16, L51
DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-70-82

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ
ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ
ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ю.А. Бондар
к.экон.наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и экономики
Т.М. Дорошенко
к.пед.наук, доцент кафедры менеджмента и
экономики

Летняя академия
Национального авиационного университета,
Кропивницкий, Украина

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы, касающиеся значимости внешнеэкономической деятельности для украинских компаний и необходимости в обеспечении их экономической безопасности, что обуславливает актуальность перехода на безопасноориентированное управление внешнеэкономической деятельностью.

Проанализирована сущность понятия «экономическая безопасность» и определено, что это достаточно широкое понятие, которое следует рассматривать как процесс более эффективного использования его производственно-хозяйственных ресурсов и предпринимательских способностей, при котором обеспечивается успешное и своевременное противостояние предприятия возможным рискам и внешним угрозам, что позволяет достичь поставленных целей и задач в соответствии с избранной им стратегией развития.

Определено, что цель экономической безопасности предприятия заключается в гарантировании его стабильного и максимально эффективного функционирования в настоящем времени и высокого потенциала развития в будущем.

Рассмотрен механизм управления экономической безопасностью, который зависит от сферы деятельности предприятия, обеспечения корпоративными ресурсами и возможностями внедрения основных мер поддержки ее надлежащего уровня в целом и основных структурных элементов.

Сформулирован перечень инструментов (моделей) по обеспечению экономической безопасности внешнеэкономической деятельности, относящихся к механизму управления экономической безопасностью внешнеэкономической деятельности компании.

Ключевые слова: управление предприятием, экономическая безопасность, внешнеэкономическая деятельность, инструменты механизма экономической безопасности, модели.

UDK 351.863:65.012.8

JEL E60, F02, K33, L16, L51

DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-70-82

**ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE
AS A FACTOR OF EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY**

Bondar Iuliia

Ph.D. of Economics, Associate professor,
Associate Professor of the Department of Management and Economics

E-mail: cooperjulia@ukr.net

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-2269-6208>

Doroshenko Tatiana

Ph.D. of Pedagogical, Associate Professor of the Department of Management and Economics

E-mail: tat-doroshenko@ukr.net

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-9968-9201>

Flight Academy of the National Aviation University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Abstract. *The article proves that the importance of foreign economic activity for domestic enterprises and the need to ensure their economic security determine the urgency of the transition to security-oriented management of foreign economic activity. The essence of the concept of «economic security» is analyzed and it is determined that it is a rather broad concept that should be considered as a process of more efficient use of its production and economic resources and entrepreneurial capabilities. set goals and objectives in accordance with his chosen development strategy. The level of economic security of the enterprise is studied and it is determined that it depends on how effectively its management and specialists will be able to avoid possible threats and eliminate the harmful effects of certain negative components of the external and internal environment. It is determined that the purpose of economic security of the enterprise is to guarantee its stable and most efficient operation in the present and high potential for future development. The mechanism of economic security management, which depends on the scope of the enterprise, providing corporate resources and opportunities to implement basic measures to maintain its proper level as a whole and its main structural elements, as well as the mechanism of economic security of foreign economic activity is an effective element of economic security. The list of tools (models) for ensuring the economic security of foreign economic activity, which relate to the mechanism of economic security management of foreign economic activity of the enterprise. The place of economic security of entrepreneurship in the security system of the national economy is determined. It should be noted that the universal tools to ensure a high level of economic security of the enterprise include: organizational and managerial measures, technical support, control and systematic monitoring of indicators of its individual structural elements and economic security of the enterprise as a whole.*

Keywords: *enterprise management, economic security, foreign economic activity, instruments of the mechanism of economic security, models.*

Постановка проблеми. Про ефективний розвиток вітчизняних підприємств свідчить результат виробництва та реалізація його якісної продукції не лише на внутрішніх ринках, а й на зовнішніх. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є важливою складовою будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності та важливою умовою їхнього розвитку. В нинішніх нестабільних економічних умовах розвиток підприємств залежить від надійної, якісної й ґрунтовної системи економічної безпеки підприємства. Слід зазначити, що в повсякденній практиці ведення бізнесу вітчизняними підприємствами заходи економічної безпеки у переважній більшості проводяться несистематично. Зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств є багатокомпонентною та доволі ризикованою за своєю природою. В умовах дестабілізації зовнішнього середовища, посилення конкуренції, коливань економіки, для успішного та довготривалого функціонування підприємства на ринку вирішального значення набуває становлення та розвиток системи його економічної безпеки. Стабільність, ефективний розвиток та забезпечення стійкості підприємства в значній мірі залежать від процесу зміцнення його економічної безпеки попри значну кількість різноманітних загроз зовнішнього та внутрішнього походження, що цьому перешкоджають. Саме тому визначення інструментів механізму економічної безпеки в зовнішньоекономічній діяльності є актуальним та своєчасним.

Огляд останніх досліджень та літератури. Не дивлячись на те, що дослідженню теоретичних аспектів

поняття «економічна безпека підприємства» присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних авторів, залишаються деякі питання, які не мають чіткого визначення. Саме тому економічна безпека досить широке поняття, яке вміщає в собі не лише такі зовнішні загрози як рейдерство, шахрайство, корупція, шпигунство, а й внутрішні, серед яких падіння рівня виробництва, втрата цінних зв'язків з постачальниками, втрата довіри споживачів, зменшення або відсутність прибутку. Усе ці чинники є загрозами стабільному та ефективному функціонуванню підприємства.

Так, Сосновська І. вважає, що економічна безпека являє собою універсальну категорію, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином [12].

З моменту здобуття незалежності Україна налагодила торговельні зв'язки більш ніж із 180 країнами світу. Поступово створюються передумови для інтеграції української економіки у глобальні та європейські економічні процеси. Враховуючи даний напрямок розвитку теорії та практики, найбільш використовуване визначення економічної безпеки українських підприємств передбачає розгляд її як процесу найефективнішого використання всіх ресурсів та наявних переваг та можливостей, які уможливають довгострокове існування та сталий розвиток підприємств в національному й світовому масштабі [11, с. 23].

Тамбовцева С. розуміє під економічною безпекою будь-якої системи сукупність властивостей стану її

виробничих підсистем, що забезпечують можливість досягнення цілей усієї системи [7].

На нашу думку, поняття «економічна безпека підприємства» необхідно розглядати як процес ефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей, при якому забезпечується успішне та своєчасне протистояння підприємства можливим ризикам та зовнішнім загрозам, що уможлиблює досягнення поставлених цілей та завдань відповідно до обраної ним стратегії розвитку.

У той же час визначення «механізм забезпечення економічної безпеки підприємства» у науковій літературі визначається різними науковцями, а саме Єрмошенко М. розглядає механізм, як системну сукупність організаційної структури, методів, технологій та інструментів, завдяки яким забезпечується фінансова безпека [8, с. 136]. Франчук В. вважає, що механізм економічної безпеки – це система взаємодія суб'єктів і сил безпеки та системне поєднання і застосування ними загальних і спеціальних функцій, методів, засобів, форм та принципів безпеки [15].

Деякі автори розмежовують поняття «механізм забезпечення» та «механізм управління». У загальному розумінні, механізм – це скоординовані у просторі й часі дії управлінської системи, що призводять до якісних змін об'єкта управління [12].

Дії суб'єктів економічної безпеки можуть містити в собі набір організаційних, фінансово-економічних та правових засобів впливу на об'єкти економічної безпеки, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження,

нейтралізацію та ліквідацію ризиків економічної безпеки щодо суб'єкта підприємництва.

Поняття впровадження механізму в економіку відбувається в той момент, коли виникає потреба в описанні та обґрунтуванні виробничих процесів. До економічної науки прийшло розуміння руху механізму, його побудови, переміщення, використання різних ресурсів лише з метою отримання запланованого кінцевого результату. В цілому економічна безпека, її механізм дії та інструменти на підприємстві в період виходу підприємств на зовнішній ринок потребують подальшого уточнення.

Мета дослідження. Метою дослідження є формування переліку інструментів механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств, розкриття їх змісту та принципу дії.

Основний матеріал дослідження. Комплексні економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, мають на меті не лише виробити моделі та механізми побудови та послідовної реалізації сучасних економічних відносин, але й поступову інтеграцію українських підприємств у міжнародні економічні зв'язки, з одного боку, та залучення іноземних підприємців до діяльності в Україні – з іншого.

Ефективність господарської діяльності як вітчизняних, так і іноземних підприємців у рамках правової системи конкретної держави визначається, насамперед, ступенем досконалості охоплення сфер регулювання та ліберальності її законодавства. Україна в даному разі не є винятком. У зв'язку з цим зростає значення пра-

вового регулювання питань функціонування різних суб'єктів господарської діяльності в Україні, побудованої на взаємовідносинах, що мають місце як на території України, так і за її межами та ґрунтуються на законах зовнішньоекономічної діяльності. Саме так це сформульовано в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [10].

Наявність продукції вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках є дуже важливою складовою для економіки будь-якої держави. Важливість зовнішньоекономічної діяльності для вітчизняних підприємств та потреба у забезпеченні її економічної безпеки зумовлюють актуальність переходу на безпекоорієнтоване управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво та фахівці зможуть уникнути можливих загроз та ліквідувати шкідливі наслідки певних негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в теперішньому часі та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Економічну безпеку сучасного підприємства слід розглядати як систему взаємодії основних її структурних елементів. Саме тому підтримка лише деяких її складових не забезпечить підприємству належний рівень його економічної безпеки. Потрібен комплексний підхід, що буде ґрунтуватись на запровадженні превентив-

них заходів та протидії основних структурних підрозділів підприємства, відповідальних осіб у разі настання тих чи інших ризикових подій та небезпек.

Універсальними інструментами для забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства є: організаційно-управлінські заходи, технічне забезпечення, контроль та системний моніторинг як показників окремих її структурних елементів, так і економічної безпеки підприємства в цілому.

Економічна безпека є однією з найважливіших умов існування підприємства, адже сама вона забезпечує його захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також виступає фундаментом його економічно ефективного функціонування та стабільного розвитку. Саме тому кожному підприємству варто розробити власний механізм управління економічною безпекою, який буде залежати від сфери його діяльності, забезпечення корпоративними ресурсами та можливостями впровадження основних заходів підтримки її належного рівня в цілому та основних її структурних елементів.

Механізм управління економічною безпекою кожного підприємства є цілком індивідуальним. Його повнота та дієвість залежать від існуючої в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних та фінансових ресурсів, які надані керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств. Алгоритм побудови такого механізму полягає у розробці надій-

ного економічного механізму управління економічною безпекою, який дасть змогу підприємству здійснювати свою діяльність, пристосовуючись до всіх перешкод та загроз [13].

Саме тому без спланованого механізму неможливо бути готовим до будь-яких загроз та вчасно реагувати на них. І найголовніше – без чіткої системи економічної безпеки на підприємстві просто неможливо передбачити потенційні загрози та стабільно функціонувати на ринку.

Для забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства необхідні конкретні дії органів управління підприємством. Для цього необхідно чітко визначити дієвий елемент в системі управління підприємством, який за результатами оцінювання економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства здійснюватиме заходи щодо її зміцнення.

Таким дієвим елементом є механізм економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Даний механізм є інструментом безпеко-забезпечувальної діяльності підприємства, який переважною мірою використовується у діяльності і структурного підрозділу підприємства із зовнішньоекономічної діяльності, і частково – у діяльності структурного підрозділу підприємства з економічної безпеки.

Виділяють такі основні інструменти вирішення завдань щодо формування механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства (рис. 1).

Формування змісту механізму економічної безпеки ЗЕД підприємств

пропонується здійснювати із використанням фреймової моделі. Фреймове моделювання було розроблено М. Мінським у 80-х роках ХХ століття. Фрейм (від англ. Frame «каркас», «рамка») – це модель певного абстрактного образу, опис сутності явища, ситуації, події тощо. Фрейми дуже часто використовуються як спосіб представлення знань у штучному інтелекті, в експертних системах тощо. Значне поширення фреймів у моделюванні привело до виникнення різних класів фреймів за призначенням, складністю та структурою. На сьогоднішній день виділяють фрейми-ситуації, фрейми-структури, фрейми-ролі, фрейми-сценарії тощо [3].

Попри той факт, що фреймові моделі були розроблені для сфери інформаційних технологій, вони знайшли своє використання, у тому числі, в економіці. Перевагою використання фреймів у моделюванні є висока гнучкість, висока властивість слотів для моделювання, висока міра описової формалізації разом із низькою мірою символічної формалізації, інтуїтивна зрозумілість тощо [3; 4].

Призначенням моделі є структурне формальне представлення сутності механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства. За рахунок унікальності слотів та їхньої незалежності забезпечується формальність представлення об'єкта, який моделюється, забезпечується м'який характер зв'язків між значеннями слотів (за рахунок тієї ж самої незалежності), що робить модель зручною для опису значної кількості можливих станів об'єкту моделювання.

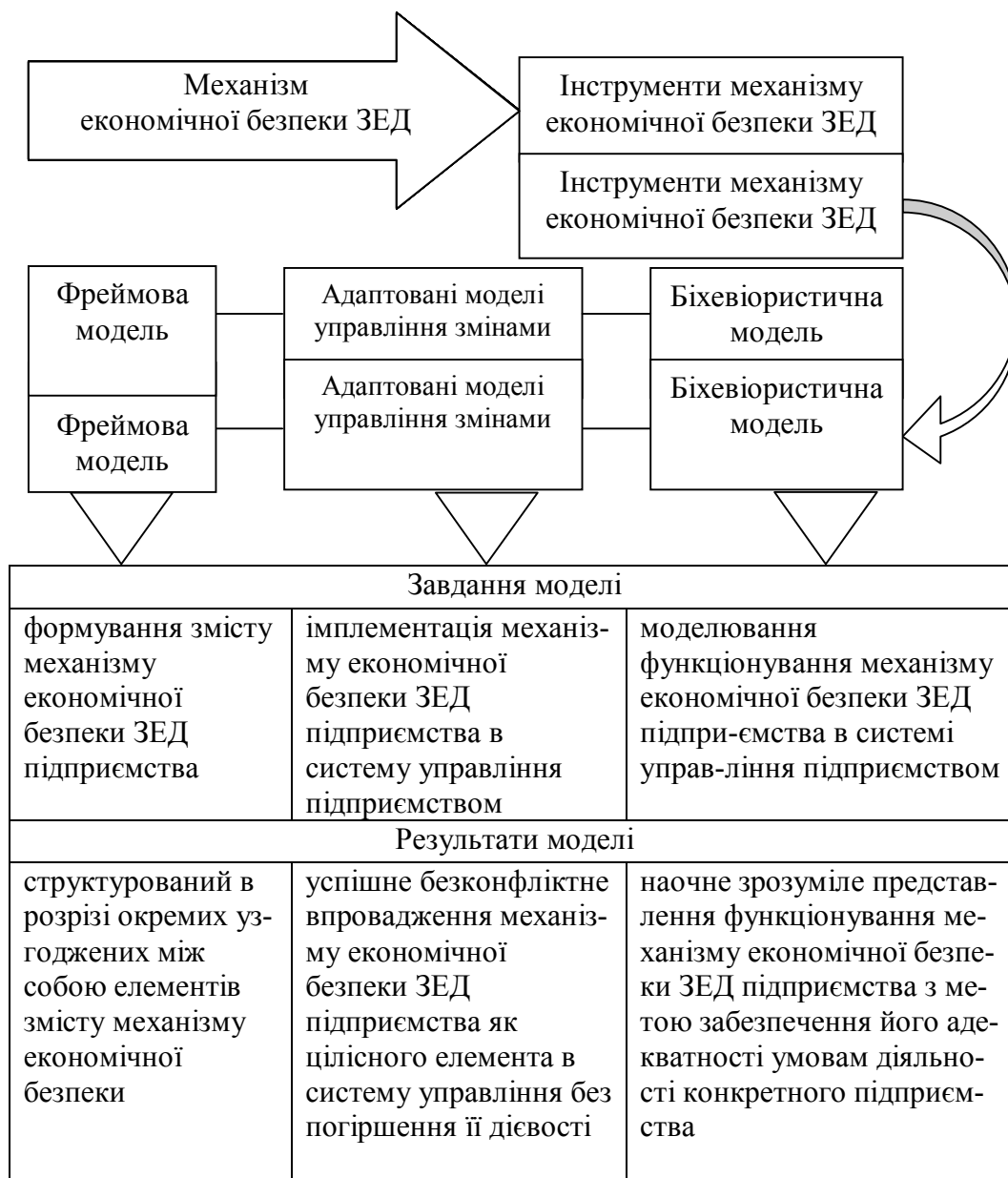

Рис. 1. Інструменти формування механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Джерело: узагальнено на основі [4; 7; 9]

Таблиця 1

Переваги та недоліки фреймової моделі

Переваги	Недоліки
- гнучка за своїми критеріями відображення реальності: легко використовується як у прескриптивному, так і у дескриптивному режимах	- нединамічний характер моделі (відображає не роботу або функціонування механізму)
- модель демонструє стан механізму економічної безпеки ЗЕД підприємств, що є корисним для планування та організації побудови такого механізму	- потребує достатньо високої кваліфікації користувача під час своєї побудови
- використовується для аналізу існуючого механізму економічної безпеки ЗЕД підприємств, його удосконалення, реінжинірингу тощо	- має низькі вимоги щодо такої кваліфікації під час використання
- корисна для вирішення цілої сукупності завдань механізму економічної безпеки ЗЕД підприємств	
- має високу варіабельність представлення – структура фрейму може бути представлена як візуально у вигляді когнітивних карт, так і в аналітичній формі у вигляді лінійного комбінування слотів	

Джерело: узагальнено на основі [3; 4; 7]

Наступними інструментами є адаптовані моделі управління змінами та AITL-діаграми. Зрозуміло, що механізм економічної безпеки ЗЕД підприємства має працювати дієво, тому актуальним завданням є впровадження його до системи управління підприємством. Якщо мова йде про працююче підприємство, то ситуація значно ускладнюється, адже потрібно впровадити механізм економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства «на ходу». Виключенням може бути лише впровадження в нові підприємства, коли всі органи управління проектується

паралельно. Але така ситуація, в більшості випадків, є виключенням, та найчастіше потрібно все ж таки «вбудувати» механізм економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства у вже працюючу систему управління.

Якщо система управління підприємством підготовлена до сприйняття змін, то необхідно застосовувати інші інструменти для безпосереднього впровадження механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Використання таких моделей управління змінами для впровадження механізму

економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства є доцільним на етапі планування та організації змін.

Після успішного впровадження механізму використовується індикаторний метод для оцінки результативності його функціонування, адже його необхідно й надалі підтримувати, а також коригувати у відповідності до змін, що відбуваються у сфері зовнішньої діяльності підприємства.

Наступною є така модель функціонування механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства як біхевіористична.

Засновником біхевіоризму як течії є американський психолог Джон-Бродес Уотсон, який у 1913 році запропонував програму побудови нової психології, вважаючи її предметом не свідомість, а поведінку. Хоча й біхевіоризм бере свій початок у психології, проте він є міждисциплінарним підходом та знаходить своє використання у соціології, економіці тощо.

Ключовою ідеєю біхевіоризму (Дж. Уотсон) є співвідношення між стимулом та реакцією для досліджуваного об'єкта, що має спроможність до певних реакцій: певний стимул або їхня сукупність викликає певну реакцію. На підставі дослідження такого співвідношення є можливим або закріплення певних реакцій або їхнє прогнозування, або спроможність викликати необхідні реакції на основі використання відомих стимулів [14]. Загалом, реакція досліджуваного об'єкта представляє значно більшу

цінність, ніж той процес, внаслідок якого вона формується.

Для опису функціонування механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства на основі врахування слабких сигналів застосовується біхевіористська модель функціонування механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Використання біхевіоризму для опису функціонування механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності має такі переваги [14]:

- використання біхевіоризму та контент-аналізу дозволяє поєднати такі поняття як «стимул», «зміст» та «реакція» для опису функціонування механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства;

- біхевіоризм дозволяє використовувати модель функціонування механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства залежно від потреб користувача та поставленого завдання на майбутнє.

Основа побудови моделі є класичні для біхевіоризму поняття «стимул – реакція», яка для біхевіоризму є основним постулатом. Стимули та реакції для опису механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства є не окремими елементами одиничного характеру, а мають множинний характер.

Даний алгоритм побудовано на основі біхевіористичної теорії, він дозволяє звести для конкретного підприємства механізм економічної безпеки ЗЕД підприємства, де можна прораховувати конкретні умови діяльності такого підприємства, очікувані стимули з боку зовнішнього та

внутрішнього середовища підприємства щодо функціонування механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства, заздалегідь визначити реакції механізму економічної безпеки ЗЕД підприємства та необхідну його структуру, яка дозволяє в існуючих умовах забезпечити такі реакції.

Механізм економічної безпеки ЗЕД підприємства не є самоцінним елементом системи управління підприємством, він створюється та функціонує з певною метою. Механізм економічної безпеки ЗЕД підприємства має чітке спрямування – його дія спрямована на посилення загального стану економічної безпеки підприємства (що потребує використання спеціальних індикаторів), а також вимагає реакції на сигнали з боку внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Висновки. Таким чином, економічна безпека підприємства відіграє визначальну роль у зміцненні безпеки національної економіки та є передумовою її стабільного розвитку.

Слід відзначити, що існує взаємозалежність між розвитком підприємництва та забезпеченням таких функціональних складників безпеки держави, як: фінансовий, соціальний, технологічний, продовольчий, зовнішньоекономічний, демографічний, енергетичний та екологічний. Усвідомлення місця економічної безпеки підприємництва у системі безпеки національної економіки дозволяє більш детально підійти до обґрунтування змісту цієї економічної категорії.

Розглянуті інструменти механізму економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства дозволяють суттєво доповнити інструментально-прикладне значення щодо досліджень економічної безпеки вітчизняних підприємств та є складовим елементом формування концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева Т.І. Організаційно-економічний механізм забезпечення ЗЕД підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*, 2013. № 7 (981). С. 3-9.
2. Бондар Ю.А., Легінкова Н.І, Фабрика І.В. Особливості механізму державної підтримки національного товаровиробника в умовах СОТ. *ЛЮГОС. МИСТЕЦТВО НАУКОВОЇ ДУМКИ*. № 10. 2020. С. 22-29.
3. Гавловська Н.І. Особливості ідентифікації механізмів управління у процесі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 1. С. 52-55.
4. Гавловська Н.І. Застосування сучасних технологій управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств // *Вісник ХНУ (економічні науки)*. 2016. № 2. С. 117-119.

5. Гуцалюк О.М. Організація управління економічною безпекою корпоративного інтеграційного розвитку // *Управління розвитком*. 2016. № 2 (184). С. 66-74.
6. Гуцалюк О.М. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки корпоративних інтеграційних процесів // *Проблеми економіки*. 2016. № 3. С. 144-152.
7. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: Навч. посібник. Київ: Центр учбов. літер. 2009. 256 с.
8. Іванишин В.В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК // *Економіка АПК*. №1. 2010. С. 128-133.
9. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник. Київ: ЦНЛ, 2004. 72 с.
10. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991 р., № 959-ХІІ. URL: [http : // zakon2 .rada. gov. ua/laws/show/959-12/ ed 20120419](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20120419)
11. Раздіна О.В. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия. Бизнес-информ. (№ 24). 1997. С. 63-65.
12. Сосновська І.М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.econotyu.nauka.com.ua/?op=1&z=4303>
13. Станкевич Н.А., Карплюк О.О. Сутність економічної безпеки підприємства. Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: ЖДТУ, 2016. С. 207-208.
14. Уотсон Дж. Біхевіоризм: хрестоматія з історії психології. Київ: Просвіта. 1980. С. 34-44.
15. Франчук В.І. Корпоративні відносини в системі безпеки акціонерних товариств // *Актуальні проблеми економіки*. № 11. 2009. С. 145-150.
16. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посібник. Київ: Центр учбов. літер., 2012. 248 с.
17. Швець І.Б. Економічна безпека в управлінні персоналом // *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. Випуск. № 36-1. 2009. С. 179-184.

REFERENCES

1. Aleksyeyeva, T.I. (2013). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya ZED pidpryyemstva. [Organizational and economic mechanism for providing foreign economic activity of the enterprise]. Visnyk NTU «KHPi»*. № 7 (981). 3-9 [in Ukrainian].
2. Bondar, Iu.A., Lehin'kova, N.I. & Fabryka, I.V. (2020). *Osoblyvosti mekhanizmu derzhavnoyi pidtrymky natsional'noho tovarovyrobnyka v umovakh SOT. [Features of the mechanism of state support of national producers in the WTO.] LÓHOS. MYSTETSTVO NAUKOVOYI DUMKY*. № 10. 22-29 [in Ukrainian].

3. Havlovs'ka, N.I. (2016). *Osoblyvosti identyfikatsiyi mekhanizmiv upravlinnya u protsesi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky vitchyznyanykh pidpryyemstv. [Features of identification of management mechanisms in the process of ensuring economic security of domestic enterprises.] Naukovyy visnyk Uzhhorod-s'koho natsional'noho universytetu. Vyp. 6, ch. 1. 52-55 [in Ukrainian].*
4. Havlovs'ka N.I. (2016). *astosuvannya suchasnykh tekhnolohiy upravlinnya innovatsiynym rozvytkom vitchyznyanykh pidpryyemstv. [Application of modern technologies of management of innovative development of domestic enterprises]. Visnyk KHNU (ekonomichni nauky). № 2. 117–119 [in Ukrainian].*
5. Hutsalyuk, O.M. (2016). *Orhanizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu korporatyvnoho intehtratsiynoho rozvytku. [Organization of economic security management of corporate integration development]. Upravlinnya rozvytkom. № 2 (184). 66-74 [in Ukrainian].*
6. Hutsalyuk, O.M. (2016). *Kontseptual'ni zasady zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky korporatyvnykh intehtratsiynykh protsesiv. [Conceptual principles of economic security of corporate integration processes]. Problemy ekonomiky. № 3. 144-152 [in Ukrainian].*
7. Ivanyuta, T.M. & Zayichkovs'kyi, A.O. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva [economic security of the enterprise]: navch. posib. Kyiv: Tsent uchbovoyi literatury. 256. [in Ukrainian].*
8. Ivanyshyn, V.V. (2010). *Innovatsiyne zabezpechennya onovlennya tekhniko-tekhnolohichnoyi bazy pidpryyemstv APK. [Innovative support for updating the technical and technological base of agricultural enterprises]. Ekonomika APK. №1. 128-133 [in Ukrainian].*
9. Drozdova, H.M. (2004). *Menedzhment zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva. [anagement of foreign economic activity of the enterprise]. navchal'nyy posibnyk. K.: TSNL.72. [in Ukrainian].*
10. *Pro zovnishn'oekonomichnu diyal'nist': zakon Ukrayiny [On foreign economic activity: the law of Ukraine] vid 16.04.1991 r., № 959-XII. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20120419> 11.*
11. Razdyna, O.V. (1997). *Kommercheskaya ynfomatsyya y ékonomycheskaya bezopanosť predpryyatyia. [Commercial information and economic security of the enterprise.]. Byznes – ynfom. № 24. 63-65.*
12. Sosnovs'ka, I.M. (2015). *Ponyattya ta znachennya ekonomichnoyi bezpeky vyrobnycho-hospodars'koyi diyal'nosti pidpryyemstv. [he concept and importance of economic security of production and economic activities of enterprises]. Efektyvna ekonomika. №9. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303> [in Ukrainian].*
13. Stankevych, N.A. & Karplyuk, O.O. (2016). *Sutnist' ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva. [The essence of economic security of the enterprise.]. materialy IV Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Formuvannya efektyvnoyi modeli rozvytku pidpryyemstva v umovakh rynkovoyi ekonomiky». Zhytomyr : ZHDTU. 207-208 [in Ukrainian].*

14. Uotson Dzh. (1980). *Bikhevioryzm: khrestomatiya zo istoriyi psykholohiyi [Behaviorism: a textbook on the history of psychology]*. Kyiv: Prosvita. 34-44 [in Ukrainian].
15. Franchuk, V.Y. (2009). *Korporatyvni vidnosyny v systemi bezpeky aktsionerlykh tovarystv. [Corporate relations in the security system of joint-stock companies]*. *Aktual'ni problemy ekonomiky*. №11. 145-150 [in Ukrainian].
16. Shkurupiy, O.V. (2012). *Zovnishn'oeekonomichna diyal'nist' pidpryyemstva: navchal'nyy posibnyk. [Foreign economic activity of the enterprise: a textbook]*. Kyiv: Tsentri uchbovoyi literatury 248. [in Ukrainian].
17. Shvets', I.B. (2009). *Ekonomichna bezpeka v upravlinni personalom. [Economic security in personnel management]*. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: ekonomichna. Vypusk. № 36-1*. 179-184 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.02.2022

Посилання на статтю: Бондар Ю.А., Дорошенко Т.М. Економічна безпека підприємства як фактор забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць, 2022. № 1 (78). С. 70-82. DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-70-82.

Article received 06.02.2022

Reference a JournalArtic Bondar, Iuliia & Doroshenko, Tatiana. (2022). Economic security of the enterprise as a factor of efficiency of foreign economic activity. Development of management and entrepreneurship methods on transport. 1 (78), 70-82. DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-70-82.